

програмою «Бібліоміст». До творчого процесу долучились члени всіх клубів, що діють при ЦРБ, а також представники місцевої громади. Це люди різних поколінь, національностей, уподобань, яких об'єднало бажання стимулювати участь мешканців Долини в житті міста та району, підвищити громадянську активність і сприяти досягненню соціальних та освітніх цілей. І осередком цієї діяльності є Долинська ЦРБ.

Наступним кроком спільної роботи волонтерів із бібліотекою стане організація молодіжного прес-центру «Активна молодь – перспективна громада».

Співпраця волонтерів Корпусу Миру США в Україні з фахівцями Долинської ЦРБ сприяла урізноманітненню форм роботи з користувачами, підвищенню рівня послуг та розширенню спектра інноваційних форм освіти. За останні три роки це відчули понад 200 студентів і вчителів, а бібліотечні працівники отримали можливість розширити свої знання.

Адаптація тексту: Н. Іванів

БІБЛІОТЕКА В ПРАВОВОМУ ПОЛІ

*Т. Добко, к. і. н.,
завідувач відділу*

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

ПЛАТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ У БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ І ПРАКТИКА

Не заперечуючи принципів загальнодоступності інформації, у 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. в Україні на загальнодержавному рівні було ухвалено низку законодавчих і нормативних документів, які визначали правові засади надання бібліотеками, науковими та архівними установами інформаційних послуг на платній основі [1–16]. Додаткові платні послуги впроваджувалися з метою удосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, розвитку інноваційних напрямів бібліотечної роботи, отримання додаткових джерел фінансування для поліпшення статутної діяльності.

Платні послуги в бібліотеках, правові засади їх надання, принципи, види, ціноутворення та особливості цієї роботи вже багато років перебувають у полі зору фахівців. Розглядаються ці питання й на міжнародному рівні. Так, у статті 7 «Модельного бібліотечно-інформаційного кодексу для держав – учасників СНГ» ідеться про те, що читач має право користуватися іншими видами послуг, у тому числі платними, перелік яких визначається правилами користування бібліотекою [20, с. 88].

Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, а також регламентує систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону і поширюється на інформаційні відносини, що виникають в усіх сферах життя і діяльності суспільства та держави при одержанні, використанні, поширенні й зберіганні інформації [2]. Наразі цей закон викладено у новій редакції згідно із Законом України від 13 січня 2011 року № 2938-VI, останні зміни і доповнення внесено законом від 3.07.2012 р. № 5029-VI.

У ньому подано основні принципи інформаційних відносин і державної інформаційної політики. Так, згідно зі ст. 2 цього закону, основними принципами інформаційних відносин є: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [3, с. 2].

Ст. 23 «Інформаційна продукція та інформаційна послуга» визначає, що: «1. Інформаційна продукція – матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення потреб суб'єктів інформаційних відносин. Інформаційною послугою є діяльність з надання інформаційної продукції споживачам з метою задоволення їхніх потреб.

2. Інформаційна продукція та інформаційні послуги є об'єктами цивільно-правових відносин, що регулюються цивільним законодавством України» [3, с. 10].

Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 № 3322-ХІІ [4] визначає основи державної політики в галузі науково-технічної інформації, порядок її формування і реалізації, створює правову базу для одержання та використання науково-технічної інформації, регулює правові й економічні відносини громадян, юридичних осіб, держави, що виникають при створенні, одержанні, використанні та поширенні науково-технічної інформації, а також визначає правові форми міжнародного співробітництва в цій галузі. Дія закону поширюється на підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, а також громадян, які мають право на одержання, використання та поширення науково-

технічної інформації (крім інформації, що містить державну та іншу охоронювану законом таємницю).

Згідно зі ст. 6 вищезазначеного закону науково-технічна інформація є об'єктом права приватної або інших форм власності. Підставою виникнення права власності на науково-технічну інформацію є створення науково-технічної інформації власними силами і за свій рахунок; виконання договору про створення науково-технічної інформації; виконання будь-якого договору, що містить умови переходу права власності на інформацію до іншої особи.

У ст. 15 цього закону йдеться про умови надання інформаційної продукції та послуг. Зокрема, зазначено, що в наукових і науково-технічних бібліотеках, які фінансуються з бюджету, науково-технічна інформація, котра не потребує спеціального тематичного пошуку або копіювання, надається безплатно. Огляди, аналітичні й фактографічні довідки, інші види інформаційної продукції, що готуються на основі аналізу, оцінки та узагальнення науково-технічної інформації (за винятком державних замовлень), реалізуються на комерційних засадах.

Закон також визначає, що державні органи і служби науково-технічної інформації, інші інформаційні центри, фірми, підприємства, установи та організації, котрі формують ресурси науково-технічної інформації за рахунок власних коштів, надають інформаційну продукцію і послуги на комерційних засадах. У ході здійснення купівлі-продажу інформаційної продукції повинні гарантуватись охорона прав інтелектуальної власності, державної та комерційної таємниці, законні права та інтереси власника й виробника інформаційної продукції і послуг.

Ст. 16 визначає відносини виробників і споживачів науково-технічної інформації. Зокрема, в ній зазначається, що відносини між державними органами і службами науково-технічної інформації, підприємствами, установами та організаціями будь-яких форм власності, які здійснюють науково-інформаційну діяльність, і споживачами інформації будуються на основі контрактів (договорів) та на інших формах угод, передбачених чинним законодавством. Контракт (договір) є основним документом, що регламентує відносини між виробником і споживачем інформації. На контрактній (договірній) основі можуть також здійснюватись інформаційне забезпечення, наукові дослідження і розробки для органів державної влади, крім випадків, коли чинними законами передбачено безплатне надання інформації цим органам. Розрахунки із зарубіжними партнерами здійснюються на договірних умовах і в порядку, встановленому законодавством [4].

Головні засади державної політики в галузі бібліотечної справи викладено в ст. 4 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995 р., з подальшими змінами та доповненнями) [1]. Її основою є реалізація прав громадян на бібліотечне обслуговування, забезпечення загальної доступності до інформації та культурних цінностей, що збираються, зберігаються й надаються в тимчасове користування бібліотеками.

Відповідно до ст. 20 цього закону бібліотеки мають право самостійно здійснювати господарську діяльність, встановлювати перелік платних послуг.

У документі визначено права громадян України, підприємств, установ і організацій на бібліотечне обслуговування, що забезпечуються створенням мережі бібліотек та різноманітністю їх видів, безкоштовністю основних бібліотечних послуг (ст. 21).

У законі не встановлено переліки послуг, які відносяться до основних безкоштовних і додаткових платних. У ньому і «Типових правилах користування бібліотеками в Україні» (затверджені наказом Міністерства культури і мистецтв України від 5 травня 1999 року № 275, зі змінами і доповненнями згідно з наказом від 25 травня 2001 року № 319), що поширюються на мережу діючих бібліотек усіх форм власності та підпорядкування і організацію бібліотечної справи, визначено права користувачів [1; 15].

Ст. 22 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» і пункт 2.3 «Типових правил...» (в редакції від 25.05.2001 р. № 319) визначають, що користувачі бібліотеки мають право:

- безплатно користуватися інформацією про склад бібліотечних фондів через довідково-пошуковий апарат (крім комерційних баз даних);
- безплатно отримувати консультаційну допомогу в пошуку та виборі джерел інформації;
- безплатно отримувати в тимчасове користування документи із фондів бібліотеки, крім документів, придбаних за кошти, одержані від господарської діяльності бібліотеки;
- одержувати документи або їх копії по міжбібліотечному абонементу;
- одержувати інформацію з інших бібліотек, користуючись каналами зв'язку;
- користуватися іншими видами послуг, у тому числі на платній основі;
- брати участь у роботі бібліотечних рад [1; 15].

Механізм упровадження додаткових послуг у діяльність бібліотек, науково-інформаційних закладів розробляється Кабінетом Міністрів України. Ним було прийнято постанову «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтв, заснованими на державній та комунальній формі власності» від 5.06.97 р. № 534 (втратила чинність 19.12.2011 р.), де передбачалася можливість надання таких платних послуг, як: укладання бібліографічних списків для курсових, дипломних і наукових робіт, каталогів для особистих бібліотек та бібліотек підприємств, установ і організацій, інформаційно-бібліотечне обслуговування підприємств, установ та організацій, підготовка фактографічних, аналітичних довідок, консультації з бібліотечно-бібліографічних питань, дистанційний інтерактивний доступ до машинозчитуваних баз даних тощо [8].

До Переліку платних послуг, які можуть надаватися державними архівними установами, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 7.05.98 р. № 639 (зі зміною назви – Перелік платних послуг, які можуть надаватися архівними установами

ми, що утримуються за рахунок бюджетних коштів – згідно з постановою уряду від 30.11.2004 р. № 1608), включено: підготовку тематичних оглядів, переліків та тематичне виявлення документів; перевірку правильності посилань на архівні джерела у публікаціях документів, монографіях і дисертаційних роботах; наукове консультування про склад і зміст документів; підготовку довідок (фактографічних, генеалогічних, біографічних, історичних, тематичних і майнових) на запити фізичних та юридичних осіб, пошук і надання архівної інформації в електронній формі [11].

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. № 1180 (зміни і доповнення внесені постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2009 року № 365) затверджено перелік платних послуг, які можуть надаватися бюджетними науковими установами. До нього включено: інформаційно-аналітичне забезпечення наукової діяльності, послуги з доступу до локальних і корпоративних комп'ютерних мереж, Інтернету, автоматизованих баз даних та пошукових систем через сегменти локальних і корпоративних мереж наукових установ, підготовку бібліографічних, реферативних і аналітичних оглядів, довідок, добірок, каталогів, рекламних матеріалів, тиражування матеріалів бібліотек на носіях інформації, надання консультаційних послуг тощо [10].

Організаційно-правові засади надання бюджетними науковими установами платних послуг, пов'язаних з їх основною діяльністю, визначаються «Порядком та умовами надання платних послуг бюджетними науковими установами», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 1 грудня 2003 року № 798/657/351 [14]. У ньому зазначено, що підставою для надання платних послуг є договір з фізичною або юридичною особою, в якому визначається порядок надання послуги, розмір та терміни оплати за надану послугу; заява фізичної особи. Розмір плати за той чи інший вид послуги встановлюється на підставі її ціни, базою для визначення якої є розрахунок валових витрат, пов'язаних з наданням послуги. Витрати на преміювання та інші види матеріального заохочення, на надання додаткових пільг працівникам здійснюються за рахунок прибутку [14].

Перелік платних послуг, що надаються Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, складено на основі вивчення потреб користувачів, досвіду підрозділів-виконавців і узагальнення репертуару послуг, встановлених вищенаведеними документами [10; 11], а також відповідно до нового Переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності від 12.12.2011 р. № 1271 [9].

Аналіз практичної діяльності наукових бібліотек України у сфері надання платних бібліографічно-інформаційних послуг засвідчив, що в період з кінця 90-х рр. минулого століття до першого десятиліття XXI ст. набули поширення:

- поточне інформування споживачів за визначеною тематикою;
- підготовка всіх видів довідок (фактографічних, бібліографічних, аналітичних, генеалогічних тощо);
- підготовка реферативних оглядів документів;
- складання анотацій до джерел інформації;
- консультування зі складання та оформлення бібліографічних списків до наукових, дисертаційних, дипломних робіт;
- складання тематичних бібліографічних списків для наукових робіт за запитом окремих осіб, установ та організацій;
- бібліографічне редагування списків літератури до наукових робіт (відповідно до вимог чинних державних стандартів);
- підготовка бібліографічних посібників;
- складання каталогів, картотек на власні бібліотеки користувачів;
- підготовка книжкових виставок, оглядів;
- організація презентацій книг;
- визначення індексів ББК, УДК та авторського знака до документів та наукових тем;
- інтерактивний доступ до баз даних (Інтернету);
- інформаційний пошук в електронних інформаційних ресурсах;
- користування міжбібліотечним абонементом (електронне доставляння документів) та ін.

Діяльність бібліотек визначається не лише Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», а й Бюджетним кодексом України. Всі кошти, що вдалося отримати завдяки наданню платних послуг, зараховуються до доходів спеціального фонду відповідного бюджету та використовуються на утримання бібліотеки відповідно до законодавства [22, с. 25].

Організаційно-правову форму надання платних послуг населенню, підприємствам, установам, організаціям закладами культури і мистецтв визначає спільний наказ Міністерства культури і мистецтв України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України від 21.12.1999 р. № 732/306/152 «Порядок надання платних послуг закладами культури і мистецтв», за яким розмір оплати за той чи інший вид послуги визначається на підставі її ціни (тарифу), а базою для визначення ціни послуги є розрахунок витрат, пов'язаних із наданням послуги [13].

До складу витрат виробництва належать: витрати на оплату праці; внески на соціальні заходи (на державне соціальне страхування, державне пенсійне страхування тощо); матеріальні витрати, у т. ч. на придбання сировини, матеріалів, палива, енергії, інструменту, пристроїв, спеціального одягу і взуття, захисних пристроїв, на проведення поточного ремонту, технічний огляд і технічне обслуговування основних фондів, що використовуються для надання послуг, службові відрядження, на оплату послуг зв'язку, засобів сигналізації, господарські та канцелярські витрати тощо; амортизація основних фондів, що використовуються для надання послуг; інші витрати, зокрема – на реалізацію послуг, оплату відсотків за фінансовими кредитами [13].

До ціни послуг, окрім зазначених витрат виробництва, зараховуються прибуток (якщо такий планується), обов'язкові податки, відрахування, платежі, збори відповідно до чинного законодавства [13]. Вартість (ціна) послуг формується, виходячи з витрат (собівартості) та прибутку з урахуванням попиту та платоспроможності покупців.

Разом з тим «Порядок...» визначає, що за рахунок коштів, одержаних від надання платних послуг, може проводитися преміювання як працівників, безпосередньо зайнятих їх виконанням, так і тих, хто сприяє їх здійсненню, згідно з положенням, затвердженим керівником і профспілковим комітетом відповідно до чинного законодавства [13].

У ст. 29 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» вказано, що бібліотеки, які безкоштовно надають основні бібліотечні послуги в порядку, передбаченому законом, звільняються від оподаткування доходів, отриманих від надання платних послуг [1].

Щодо оподаткування бібліотечних послуг, то пп. 5.1.23 Закону України «Про податок на додану вартість» (1997) встановлював звільнення від обкладання ПДВ платних послуг, що надаються бібліотеками, котрі перебувають у державній або комунальній власності, зокрема послуг з: проведення виставок книг; складання бібліографічних списків для курсових, дипломних і наукових робіт; складання каталогів для приватних бібліотек та бібліотек підприємств, установ, організацій; бібліотечно-інформаційного обслуговування підприємств, установ, організацій; підготовки фактографічних, тематичних довідок; користування міжбібліотечним абонементом (пересилання документів); користування нічним абонементом; користування створеними іншими суб'єктами господарювання базами даних, право доступу до яких набуто бібліотекою на платній основі; оформлення реєстраційних документів користувачів бібліотек; ремонту і реставрації документів; репрографічного відтворення документів (п. 5.1 ст. 5 доповнено пп. 5.1.23 за Законом України від 16.03.2000 р. № 1561-III, пп. 5.1.23 п. 5.1 ст. 5 у редакції Законів України від 25.03.2005 р. № 2505-IV, від 21.05.2009 р. № 1388-VI) [5].

Варто зазначити, що ці послуги переважно збігалися з послугами, що були включені до п. 16 Переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтв, заснованими на державній та комунальній формі власності [8], що діяв на той момент.

Проте з 1 січня 2011 р. Закон України «Про податок на додану вартість» втратив чинність у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [6].

У пп. 197.1.20 ст. 197 Кодексу серед операцій, звільнених від оподаткування, названо «постачання бібліотеками, які перебувають у державній або комунальній власності або у власності всеукраїнських громадських організацій інвалідів, платних послуг з комплектування реєстраційно-облікових документів (квитків, формулярів), користування рідкісними, цінними довідниками, книгами (у тому числі нічним

абонементом), тематичного добору літератури за запитом споживача та надання тематичних, адресно-бібліографічних та фактографічних довідок» [6, с. 294]. Очевидно, слово «постачання», вживане тут, слід сприймати як «надання», адже послуги надаються. Однак ми бачимо, що перелік платних послуг бібліотек, що звільняються від оподаткування, значно скорочено.

Через рік після прийняття Податкового кодексу України постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2011 р. № 1271 затверджено згаданий вище Перелік платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності [9] (відповідно скасовано попередній Перелік 1997 р.). У новому переліку визначено такі додаткові бібліотечні послуги:

- формування бібліографічних списків для курсових, дипломних та наукових робіт, каталогів для особистих бібліотек і бібліотек підприємств, установ та організацій;
- підготовка фактографічних, аналітичних, бібліографічних та інших довідок для фізичних і юридичних осіб;
- користування міжбібліотечним абонементом (пересилання документів), електронна доставка документів;
- надання послуг з оформлення електронних реєстраційних документів користувачів бібліотек;
- ремонт і реставрація <...> друкованих видань, палітурні роботи;
- фотокопіювання, репродукування, ксерокопіювання, мікрофільмування, мікрокопіювання з книжок, брошур, газет, журналів, музейних експонатів, документів з фондів бібліотек.

У постанові вказано, що Міністерству культури разом з Міністерством фінансів та Міністерством економічного розвитку і торгівлі необхідно затвердити порядок визначення вартості та надання платних послуг, зазначених у затвердженому цим документом переліку [9].

Бібліотечні фахівці України стурбовані прийняттям цього нового Переліку, адже в ньому відсутні деякі послуги, що були в Переліку 1997 р., зокрема: *консультації* з питань культури, літератури, музичного, театрального та образотворчого мистецтва, кіно- і фотомистецтва, архітектури, краєзнавства, історії та з *бібліотечно-бібліографічних питань*, інформаційно-бібліотечне обслуговування підприємств, установ і організацій; дистанційний інтерактивний доступ до машинозчитуваних баз даних та ін.

На думку вченого секретаря Національної парламентської бібліотеки України Н. Розколупи, з Переліку вилючено ряд популярних послуг, завдяки яким вдавалося залучати додаткове фінансування на утримання бібліотек. Це негативно позначиться на діяльності бібліотек, зокрема, призведе до зменшення їх власних грошових надходжень, скорочення репертуару додаткових послуг, котрі можуть пропонуватися користувачам, і, як наслідок – погіршиться комфортність перебування користувачів у бібліотеках [22, с. 27]. І з цією думкою не можна не погодитися.

На офіційному сайті Міністерства культури України на запитання одного з працівників бібліотек щодо набуття чинності зазначеної постанови, було дано таку відповідь: «*Оновлення Переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності, відбулося на виконання доручення Кабінету Міністрів України з метою приведення у відповідність нормативно-правових актів, що регламентують діяльність закладів культури, до чинного законодавства. В ході підготовки документа центральними органами виконавчої влади було внесено корективи, в результаті чого було значно скорочено перелік платних послуг, які можуть надаватися бібліотеками. Виходячи із вищевикладеного, а також враховуючи важливість та необхідність налагодження роботи закладів культури, Мінкультури України вивчається питання щодо можливості внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2011 р. № 1271. Разом з тим зазначаємо, що при наданні платних послуг необхідно керуватися діючими нормативно-правовими документами. Зокрема, Переліком платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2011 р. № 127» [21].*

Суперечності у правовому полі, внесення не завжди зважених і обґрунтованих змін до законодавчої та нормативної бази перешкоджають стабільній діяльності бібліотек з надання платних послуг користувачам. Для розвитку цих послуг необхідними є не лише продуманість, плановість, активність з боку персоналу, а й сприятливі умови для максимального залучення позабюджетних коштів і ефективного їх використання, належне правове забезпечення цієї діяльності, яке б стимулювало власну господарську діяльність установ, заохочувало їх колективи і в кінцевому підсумку працювало на користувача.

Список використаних джерел

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР [зі змінами і доп. : Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр> (дата звернення: 16.11.2012).
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ [зі змінами і доп. : Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 16.11.2012).
3. Про інформацію. Про доступ до публічної інформації : Закони України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 25 жовт. 2011 р. : (офіц. текст). – К. : Видавець Паливода А. В., 2011. – 29, [3] с. – (Закони України).
4. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25 черв. 1993 р. № 3322-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 33. – Ст. 345. – С. 843–851.
5. Про податок на додану вартість : Закон України від 3 квіт. 1997 р. № 168/97-ВР [зі змінами і доп. : Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20податок%20на%20додану%20вартість> (дата звернення: 16.11.2012).

6. Податковий кодекс України : станом на 10 груд. 2010 р. – К. : Правова єдність, 2011. – 487 с.

7. Про внесення змін до переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними науковими установами : постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2009 р. № 365 // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 29. – Ст. 977. – С. 79–80.

8. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтв, заснованими на державній та комунальній формі власності : постанова Кабінету Міністрів України, 5 черв. 1997 р. № 534 // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 23. – С. 95–99.

9. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності : постанова Кабінету Міністрів України від 12 груд. 2011 р. № 1271 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 96. – Ст. 3505. – С. 50–51.

10. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними науковими установами : постанова Кабінету Міністрів України, 28 лип. 2003 р. № 1180 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 31. – Ст. 1629. – С. 109–110.

11. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними архівними установами : постанова Кабінету Міністрів України, 7 трав. 1998 р. № 639 // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 19. – Ст. 684. – С. 29–31.

12. Про затвердження Порядку надання платних послуг державними архівними установами : наказ Голов. архів. упр. України, 16 верес. 1999 р. № 59 // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 40. – Ст. 2027. – С. 132–134.

13. Про затвердження Порядку надання платних послуг закладами культури і мистецтв : наказ М-ва культури і мистецтв України, М-ва фінансів України, М-ва економіки України, 21 груд. 1999 р. № 732/306/152 // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 1. – Ст. 17. – С. 124–127.

14. Про затвердження Порядку та умов надання платних послуг бюджетними науковими установами : наказ М-ва освіти і науки України, М-ва фінансів України, М-ва економіки та з питань європейської інтеграції України, 1 груд. 2003 р. № 798/657/351 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 51, ч. 2. – Ст. 2729. – С. 711–713.

15. Про затвердження Типових правил користування бібліотеками в Україні : наказ М-ва культури і мистецтв України, 5 трав. 1999 р. № 275 // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 28. – Ст. 1444. – С. 243–246.

16. Про затвердження цін на роботи (послуги), що виконуються центральними державними архівними установами на договірних засадах : наказ Держ. ком. архівів України, 6 трав. 2008 р. № 82 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 61. – Ст. 2073. – С. 17–35.

17. Бондаренко Е. Услуги курортных библиотек [Электронный ресурс] / Елена Бондаренко // БУХГАЛТЕР & ЗАКОН : электрон. аналит. изд. / Инф.-аналит. центр «ЛИГА». Лига : Закон. – Текст. данные. – К., 2009. – 29 июня – 5 июля (№ 5). – Загл. с экрана.

18. Добко Т. В. Бібліографічна довідка в системі довідково-бібліографічного обслуговування : практич. посіб. / Т. В. Добко, М. А. Чиж, О. М. Василенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2004. – 90 с.

19. Добко Т. В. Платні послуги в системі бібліографічного обслуговування: теорія і практика / Т. В. Добко, М. А. Чиж // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2002. – Вип. 8. – С. 115–125.

20. Модельный библиотечный кодекс для государств – участников СНГ. Ч. 1 // Библиотека и закон. – М.: Либерия, 1996. – С. 86–96.

21. Питання та відповіді – січень 2012 р. [Електронний ресурс] / Міністерство культури України : офіц. веб-сайт. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/270909> (дата звернення: 16.11.2012). – Назва з екрана.

22/ Розколупа Н. Платні послуги в бібліотеках / Н. Розколупа // Бібл. планета. – 2012. – № 1. – С. 25–27.